

kritika privatne svojine počivala na vekovima dugoj prirodnopravnoj tradiciji. Da li je okolnost da su, uprkos razlikama, vlastodršci u oba režima koristili nejasne zakonske odredbe i stvarali pravnu nesigurnost u kojoj su gušili neželjeno političko ponašanje dovoljna da se režimi svrstaju u istu kategoriju? Ako bi se pravnici i složili, sociolozi i društveni istoričari ne bi. Međutim, problem je ipak složeniji da bi se sveo na razliku između disciplinarnih pristupa. Zašto?

Naime, još jače sumnje u TOT javljaju se kada se uzmu u obzir nova istraživanja svakodnevnice DDR-a. Hermeneutički usmerena međugranska istraživanja pokazala su da je kod ocene DDR-a vidna protivrečnost između službenih ocena režima i individualnog doživljaja prošlosti (Lay 1996; Sabrow 2000; Bialas 1998; Mertes 1999; Schwarz/Valerius 2000). U istraživanju svakodnevnice prevladava nekoliko problema. Da li je DDR bila totalitarna diktatura ili autoritarna socijalna država? Koje su bila granice uticaja partije? Ako se prizna značaj sećanja na svakodnevni život u DDR-u za rekonstrukciju karaktera režima, onda se razilaženja oko valjanosti TOT ne mogu relativisati različitim disciplinarnim pristupom?

Naravno da kod službene prerade prošlosti nema ovih dilema. Kao prioritete ističu se totalitarne crte DDR-a, političko sudstvo, gušenje opozicije i sl. Naročito konzervativci upozoravaju da iako je DDR mrtva, njena ideologija je živa. Prerada istorije je nužna jer je alarmantna snaga PDS i Zelenih. Treba pružiti otpor nostalgiji za DDR-om, širiti antitotalitarnu saglasnost, zalagati se protiv opšte amnestije za SED i Štazi zločince (pripadnike bivše službe Državne bezbednosti DDR-a), sprečiti jačanje komunizma i nastaviti oslobođenje u glavama (Kreuth 1998). Umereni istoričari naglašavaju elemente socijalne države kod DDR-a i bave se odnosom "saglasne diktature" i države obilja (S. Wolle, H. Zwahr, M. Sabrow). Pri tome upozoravaju da veliki deo stanovnika DDR-a nije režim doživljavao kao diktaturu. Do 1961. Nemci su mogli birati da li će živeti na Istoku ili u Zapadnoj Nemačkoj pa je veliki broj konzervativaca i liberala napustio DDR, ali su se levičari tokom 1950-ih vraćali u DDR u nadi da će stvoriti drugačiju Nemačku. Tek posle izgradnje Zida 1961. prestala je mogućnost slobodne promene mesta stanovanja. Ni odnos klasičnih TOT prema DDR-u i podeli Nemačke nije bio jedinstven. K. Fridrih, "patriota starog kova" žalio je zbog podele Nemačke, K. Jaspers je takođe sledio rodoljublje M. Vebera previđajući njegov šovinizam, dok se H. Arendt, kao Jevrejka, protivila ovom nemačkom "patriotizmu". Ona nije osuđivala DDR kao totalitarnu državu, već je upozoravala da je Veber bio spreman da "radi ponovnog uspona Nemačke sklopi savez i sa samim đavolom" (Beyme, 1998, S. 26). Za razliku od nacionalista, antinacionalistički sledbenici TOT, koji su bili protiv nemačkog ujedinjenja, po pravilu nisu u DDR-u videli totalitarni režim.

Bilo bi pogrešno misliti da su današnja razilaženja oko karaktera DDR-a imala zavisna od različitih gledanja unutar samih TOT, iako ima pisaca koji se na to pozivaju (Wippermann 1997, S. 13). Današnje polemike imaju drugačije izvore. S jedne strane opstaju klasične TOT (Demokratie und Diktaturen in Deutschland 1998), a s druge sve su upadljiviji raznovrsni teorijski otpori (Elm 1997; Roth 1999; Sabrow; Lindenberger i sl.). Otpori potiču od bivših DDR naučnika, različitih levičarskih struja i socijalliberala stare Borske republike. Fenomenološka i istoricistička relativizacija TOT podseća da se, polazeći od univerzalne važnosti liberalne misaone tradicije i pluralističkog poimanja nauke, ni kultura, a ni vlast u DDR-u ne mogu u dovoljnoj meri objasniti na normativan i imanentan način. Etnografski